

BAB I

BUBUKA

1.1 Kasang Tukang Panalungtikan

Tradisi minangka bagian tina budaya. Kabudayaan anu aya di masarakat mibanda ajén-inajén husus nu dilarapkeun ku masarakatna dina kahirupan sapopoéna. Salah sahiji budaya anu mibanda ajén nya éta tradisi Babarit nu aya di Kacamatan Banjarsari Kabupatén Ciamis.

Upacara Babarit mangrupa salah sahiji tradisi nu masih kénéh dilaksanakeun ku masarakat Sunda. Dina *Kamus Umum Basa Sunda*, tradisi nya éta adat, kabiasaan, tali paranti, kasopanan anu geus turun-tumurun (LBSS, 2007, kc. 496). Hiji tradisi masih aya di jaman kiwari ku lantaran ayana generasi nu ngamumulé tali paranti ti karuhunna. Kolot baheula sok méré papatah ka turunanana yén ulah sok mophohokeun tradisi, nepi ka aya basa ‘pamali’ lamun wani-wani ninggalkeun tali paranti karuhun.

Unggal tradisi tangtu miboga aturan jeung ajén nu tangtu, kaasup dina tradisi Babarit. Ajén mangrupa hiji bagian anu penting di lingkungan masarakat, ku sabab hirup-huripna masarakat kauger ku ajén nu dicekel jeung dilarapkeun ku masarakat nu tangtu. John Dewney (dina Diggido, 2015, kc. 137) nétélakeun yén “*value is object of social interest*”. Ajén nya éta sagala hal nu dianggap hadé, dipikahayang, jeung dianggap penting ku sakabéh manusa salaku anggota masarakat. Ku kituna, sagala hal dianggap mibanda ajén saupama mangpaat jeung mibanda ajén bebeneran, éndah, hadé (ajén moral), jeung ajén agama (Suratman, Munir, & Salamah, U., 2013, kc. 39). Tapi saéstuna henteu loba masarakat nu mikanyaho yén aya ajén-inajén nu nyangkaruk dina tradisi. Padahal saupama dipaluruh leuwih nyosok jero (*deep structure*), unggal tradisi téh mibanda ajén luhung anu jadi karakter bangsa.

Hiji karakter bangsa perlu diwanohkeun sarta dilarapkeun ku masarakatna, salah sahiji cara pikeun nepikeunana nya éta ngaliwatan prosés atikan. Prosés atikan henteu saukur nepikeun pangaweruh (*transfer of knowledge*), tapi kudu bisa ogé nepikeun ajén (*transfer of value*). Tradisi Babarit mibanda ajén atikan nu

nyangkaruk dina unsur-unsurna. Ajén-inajén nu aya dina éta tradisi bisa dipedar ku hiji paélmuan nu disebut étnopédagogi. Nurutkeun Alwasilah (2009, kc. 50), étnopédagogi nya éta prakték atikan dumasar kana kaaripan lokal. Kaaripan lokal minangka sakabéh pangaweruh, kayakinan, pamahaman, jeung wawasan sarta adat kabiasaan atawa étika anu nungtun paripolah manusa dina kahirupan lingkup komunitas écologi (Isnendés, 2013, kc.2). Nurutkeun Swarsi Geriya (dina Digdoyo, 2015, kc. 105), kaaripan lokal mangrupa kawijakan manusa anu mibanda filosofi ajén-inajén, étika, cara-cara jeung sikep anu kompléks sacara tradisional. Kaaripan lokal téh mangrupa gagasan-gagasan lokal anu miboga ajén nu hadé anu dipimilik sarta dilaksanakeun ku masarakat nu tangtu. Salah sahiji kaaripan lokal nu aya dina budaya Sunda nya éta ajén-inajén nu aya dina tradisi Babarit di Kacamatan Banjarsari Kabupatén Ciamis.

Nurutkeun Danadibrata (2006, kc. 45), Babarit hartina dikir bareng nu maksudna pikeun nyinglar panyakit nular nu meujeuhna keur nerekab. Babarit nu dilaksanakeun di Kampung Cibenda mangrupa tradisi salametan lembur sangkan dijauhkeun tina gangguan maung. Ajén-inajén nu aya dina tradisi Babarit ngagambarkeun hiji kaayaan sosial masarakat Sunda antar sasamana, kumaha sikep dina ngajaga tali paranti karuhunna, jeung kapercayaan masarakat kana mitos Prabu Siliwangi. Ku kituna, tradisi Babarit bisa dijadikeun medium pikeun mikanyaho kaayaan sosial masarakat Sunda,

Hasil panalungtikan ngeunaan tradisi Babarit di Kacamatan Banjarsari saméméhna kungsi dilaporkeun dina wangun skripsi di Departemen Pendidikan Bahasa Daerah UPI anu judulna “Tradisi Babarit di Kampung Cibenda Kacamatan Banjarsari Kabupatén Ciamis pikeun Bahan Pangajaran Maca Artikel Budaya di SMA (Ulikan Struktural jeung Sémiotik)” ditulis ku Reni Anggraeni taun 2015. Dina éta skripsi dipedar asal muasal tradisi Babarit, prak-prakan tradisi Babarit sarta unsur semiotik Peirce anu ngawengku ikon, indéks, jeung simbol. Éta tradisi téh ditalungtik dina ping 31 Desember 2013 atawa ping 25 bulan Sapar taun 1435 H. Dilaksanakeunana téh unggal taun saméméh nyanghareupan bulan Mulud. Asal muasalna tradisi Babarit dilaksanakeun pikeun salametan lembur sangkan dijauhkeun tina gangguan sato galak nu sok ngaganggu ingon-ingon masarakat. Kiwari éta tradisi geus jadi hiji kagiatan taunan anu teu kungsi

dinggalkeun. Tina hasil panalungtikan éta skripsi, dumasar unsur sémiotika Peirce, matéri nu aya dina tradisi Babarit aya nu mangrupa ikon, indéks, jeung simbul. Simbul nu nyangkaruk dina tradisi Babarit aya sabelas nya éta iket, kupat salamet, kupat tangtang angin, kupat gondét, kupat keupeul, kupat halu, menyan, endog, bubur beureum, bubur bodas, jeung congcot. Indéks nu kapanggih dina tradisi Babarit aya lima, nya éta tradisi Babarit, leuweung Curug Anta, maca mantra jeung méré hadiah, maca du'a salamet, jeung haseup. Ikon nu kapanggih dina tradisi Babarit aya dalapan, nya éta sesepuh Babarit, gagawar, ancak, obor, dawegan, cai kopi, rurujakan, jeung tapas kalapa.

Panalungtikan anu baris dilaksanakeun téh mangrupa panalungtikan anu dituluykeun tina panalungtikan saméméhna sangkan bisa kacangking data-data anu leuwih nyosok jero tina tradisi Babarit. Data anu dimaksud patali jeung ajén-inajén naon waé anu nyangkaruk dina tradisi Babarit ngaliwatan ulikan étnopédagogi jeung konsép sémiotika Roland Barthes anu ngawengku: 1) tanda, 2) tilu jenis hubungan tanda (simbolik, paradigmatis, jeung sintagmatik), 3) basa-wicara jeung budaya, jeung 4) signifikasi (Sunardi dina Isnendés, 2010, kc. 58). Hal poko anu baris ditalungtik tangtu béda jeung panalungtikan saméméhna, sanajan miboga data anu sarua tina struktur tradisina saperti palaku, pakakas nu digunakeun, kadaharan, sarta runtusan prak-prakanana.

Sanggeus ajén étnopédagogi jeung sémiotika dina tradisi Babarit kaguar, ieu hasil panalungtikan téh bisa jadi salah sahiji data tambahan ngeunaan ajén-inajén dina tradisi Sunda jeung bisa dijadikeun salah sahiji modél ajar anu berbasis kaaripan lokal di SMA. Larapna ieu modél ajar dipiharep bisa ngawangun karep siswa pikeun nyangking ajén-inajén anu nyangkaruk dina tradisi Babarit anu bisa dilarapkeun dina kahirupan sapopoé.

Anapon panalungtikan séjén ngeunaan tradisi Babarit kasampak dina tesis di Prodi Pendidikan Bahasa dan Budaya Sunda SPs UPI anu judulna “Tradisi Babarit Désa di Kacamatan Palasah Kabupatén Majaléngka (Ulikan Struktural-Sémiotik)” ditulis ku Rekha Rosdiana Dewi taun 2013; tesis di Prodi Pendidikan Bahasa Indonesia SPs UPI anu judulna “Mantra Ritual Babarit: Nilai Budaya, Struktur, Kontéks Penuturan, Prosés Penciptaan, dan Fungsi serta Pelestariannya sebagai Bahan Ajar Apresiasi Sastra di SMA” ditulis ku Andri Noviadi taun 2012

nu medar hal-hal nu patali jeung mantra saperti ajén, struktur, kontéks, prosés gelarna, *fungsi*, sarta larapna mantra dina matéri ajar aprésiasi sastra di SMA nu aya dina ritual Babarit di Kampung Kuta Kabupatén Ciamis; jeung jurnal di BPNB Jawa Barat anu judulna “Nilai Budaya pada Upacara Babarit Desa di Kabupaten Kuningan” ditulis ku Drs. Tjetjep Rosmana taun 2000 anu kasampak di Balai Pelestarian Nilai Budaya Jawa Barat.

Ditilik tina hasil panalungtikan nu geus ditataan, tujuan panalungtikan nu baris diguar henteu sarua jeung nu geus aya. Ku kituna, panalungtikan ngeunaan “Tradisi Babarit di Kacamatan Banjarsari Kabupaten Ciamis pikeun Modél Ajar Kaaripan Lokal di SMA (Kajian Sémiotik jeung Étnopédagogie)” perlu dilaksanakeun.

1.2 Idéntifikasi Masalah

Dumasar kana kasang tukang masalah nu diébréhkeun di luhur, hal-hal nu perlu dipedar nya éta unsur sémiotika Barthes anu ngawengku: 1) tanda, 2) tilu jenis hubungan tanda (simbolik, paradigmatis, jeung sintagmatik), 3) *bahasa-wicara dan budaya*, jeung 4) signifikasi, ajén étnopédagogie anu ngawengku ajén atikan, ajén réligi, ajén sosial, jeung ajén etika nu diragum dina 18 ajén atikan karakter nasional, jeung larapna hasil panalungtikan dina modél ajar kaaripan lokal di SMA.

1.3 Rumusan Masalah

Rumusan masalah dina ieu panalungtikan ngawengku hal-hal anu ditataan di handap.

- 1) Unsur semiotik naon waé nu aya dina tradisi Babarit?
- 2) Ajén étnopédagogie naon waé nu aya dina tradisi Babarit?
- 3) Kumaha larapna analisis semiotik jeung ajén étnopédagogie nu aya dina tradisi Babarit dina modél ajar kaaripan lokal di SMA?

1.4 Tujuan Panalungtikan

Tujuan ieu panalungtikan ngawengku dua aspek nya éta tujuan umum jeung tujuan husus.

1.4.1 Tujuan Umum

Tujuan umum diayakeunana ieu panalungtikan nya éta pikeun ngadéskripsiéun hasil kajian sémiotika jeung étnopédagogi dina tradisi Babarit di Kacamatan Banjarsari Kabupatén Ciamis nu dipiharep bisa ngeuyeuban data budaya Sunda jeung bisa dilarapkeun dina dunya atikan anu berbasis kaaripan lokal.

1.4.2 Tujuan Husus

Sacara husus ieu panalungtikan boga tujuan pikeun ngadéskripsiéun:

- 1) unsur semiotik anu aya dina tradisi Babarit
- 2) ajén étnopédagogi nu aya dina tradisi Babarit; jeung
- 3) larapna ajén étnopédagogi jeung analisis semiotik nu aya dina tradisi Babarit dina modél ajar kaaripan lokal di SMA.

1.5 Mangpaat Panalungtikan

Mangpaat ieu panalungtikan ngawengku mangpaat tioritis jeung mangpaat praktis.

1.5.1 Mangpaat Tioritis

Mangpaat tioritis tina ieu panalungtikan, nya éta pikeun:

- 1) ngeuyeuban paélmuan budaya Sunda; jeung
- 2) ngeuyeuban paélmuan ngeunaan sastra, basa, jeung atikan karakter.

1.5.2 Mangpaat Praktis

Mangpaat praktis tina ieu panalungtikan di antarana pikeun pihak-pihak nu ditataan di handap.

- 1) Panalungtik, budayawan, jeung masarakat

Mangpaat tina hasil panalungtikan tradisi Babarit pikeun panalungtik, budayawan, jeung masarakat nya éta nambahán pangaweruh ngeunaan budaya Sunda, nambahán data jeung dokuméntasi tradisi-tradisi budaya nu aya di Tatar Sunda, sarta mikanyaho ajén-ajén luhung nu nyangkaruk dina éta tradisi ngaliwatan ulikan étnopédagogi jeung sémiotika Barthes dina tradisi Babarit.

- 2) Guru

Mangpaat praktis pikeun guru nya éta hasil panalungtikan tradisi Babarit bisa dipaké modél ajar anu berbasis kaaripan lokal.

- 3) Siswa

Hasil panalungtikan tradisi Babarit bisa nambahán pangaweruh siswa ngeunaan tradisi-tradisi nu aya di Tatar Sunda jeung bisa nyangking ajén-inajén dina éta tradisi pikeun numuwuhkeun karep pikeun ngaraksa jeung ngariksa tradisi Sunda.

1.6 Raraga Tulisan

Raraga tulisan dina ieu tésis aya lima bab, nya éta Bab I, Bab II, Bab III, Bab IV, jeung Bab V.

BAB I bubuka, eusina nya éta: kasang tukang panalungtikan, identifikasi masalah panalungtikan, rumusan masalah panalungtikan, tujuan panalungtikan, mangpaat panalungtikan, jeung raraga tulisan.

BAB II ulikan tiori, 1) eusina nya éta: ulikan pustaka anu medar tiori-tiori ngeunaan sémiotika dina tradisi Babarit, étnopédagogi, jeung modél ajar kaaripan lokal di SMA, 2) raraga mikir, jeung 3) asumsi dasar.

BAB III métodeu panalungtikan, eusina nya éta: 1) métodeu panalungtikan, 2) desain panalungtikan, 3) téhnik jeung instrumen panalungtikan, 4) lokasi jeung sumber data panalungtikan, jeung 5) tahapan panalungtikan.

BAB IV hasil panalungtikan jeung pedaran, eusina nya éta: 1) unsur sémiotik dina tradisi Babarit, 2) ajén étnopédagogi dina tradisi Babarit, jeung 3) larapna hasil panalungtikan tradisi Babarit dina modél ajar kaaripan lokal di SMA.

BAB V kacindekan jeung saran, eusina nya éta kacindekan tina panalungtikan nu geus dilaksanakeun sarta saran nu nyusun pikeun lajuning laku kana ieu panalungtikan.